

Ainekava KIRJANDUS

III kooliaste

Klass: 9.	Tunde nädalas: 2
-----------	------------------

Ainekava aluseks on riiklik õppekava ja selle lisa nr 1 ning põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava. Põltsamaa Ühisgümnaasiumi ainekavas on välja toodud rõhuasetused, kooli eripärast tulenevalt olulisim. Kooli ja valdkonna eripärad on kirjeldatud kooli õppekava üldosas ning valdkonnakavades.

Õppeaine kirjeldus

Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) süvendab oma arusaama kirjandusest kui kultuuri- ja kunstinähtusest, selle rollist identiteedi kujundamisel ja ühiskonna mõtestamisel, tunneb ning väärtustab rahvuskultuuri traditsioone ja pärimust;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab ja põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 4) õpib mitmekülgsemalt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poetikat, analüüsib teose süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab kompositsiooni erijooni ning arutleb käsitletud probleemide ja väärtuste üle, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib, tõlgendab ja mõistab nii eakohast noortekirjandust kui ka eri žanrites eesti ja maailmakirjanduse klassikat, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- 6) rikastab lugedes oma mõtlemis- ja väljendusoskust, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.

Hindamine

Tervikteose käsitlemisel on tähtis õpilast **lugemis- ja analüüsiprotsessis** toetada ja suunata, teda motiveerida ja talle tagasisidet anda. Arutlus peab olema osa õppeprotsessist, mis toetab eesmärgini jõudmist. Õpitulemuse hindamiseks võib teose käsitlemisprotsessi järel teha näiteks väärtuspõhise **kirjaliku arutluse**, milles õpilane analüüsib suunavate küsimuste abil teoses käsitletud teemasid ja probleeme.

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused, läbivad teemad, lõimingud
1) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt nelja loetud tervikteost;	lugemisvalikutes on kandvas rollis noortekirjandus, noortekultuuri ilmingud, sh subkultuurid, tarbimine ja tehnoloogia, noorte hobid ja ühiskondlik tegevus, aga ka noortele eriomane keelepruuk. Tähtsal kohal väärtuskasvatus.	<p>Üldpädevused.</p> <p>Läbivad teemad.</p> <p>Lõiming. Ilukirjandus lõimub teiste ainetega teema- ja probleemipõhiselt.</p> <p>Ajalugu on lõimitud kirjandusõpetusega muistendite, näiteks vägilas- ja ajalooliste muistendite teema kaudu, ent ka ajalooliste jutustuste ja romaanide kaudu, kus tähtis on minevikulise olustiku, sündmuste ja isikute kujutamine. Eesti aja- ja kultuurilugu aitavad kirjandustundides tutvustada kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta koostatavad omaloomingulised tööd (lühiuurimused, teemamapid, slaidiesitlused). Kirjanduslikud õppekäigud on üldjuhul seotud ka kodulooga: sõites Eestis võib tutvuda kodumaa aja- või kultuurilooliselt tähtsate paikadega.</p> <p>Inimese- ja ühiskonnaõpetust toetab kirjandus mitmel moel, seda just väärtushoiakute ja kõlblusküsimuste osas. Kahtlemata aitab ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs kujundada õpilase maailmapilti, mõista ajaloosündmusi, orienteeruda ühiskonnaelus ja inimsuhetes. Kirjandusteoste tüginedes võib arutleda</p>
2) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;	Lugemishuvi tekitamine ja lugemisoskuse arendamine, erinevad lugemisstrateegiad, tekst kui tervik, teksti mitmetähenduslikkus.	
3) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;	Metatekstid: kultuuri- ja kirjandusloolised tekstid avavad autori ja ajastuga seotud asjaolusid, aitavad mõista ühiskondlikku konteksti, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Arvustused, eluloo- ja reisiraamatud, teabe otsimine ja kriitiline hindamine.	
4) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;	Tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust.	
5) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;	Rahvaluule: laulud, jutud, vanasõnad, mõistatused, ütlush, salmid, uskumused, kombed, rahvamuusika, rahvatantsud ja mängud.	
6) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;	Rahvaluule (folkloori) väljendusvormidest tutvub põhikooli	

	õpilane nii traditsiooniliste kui ka tänapäevaste žanritega.	ühiskonnareeglite üle või kirjeldada mõne ajastu ühiskondlik-kultuurilist tausta.
7) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;	Ühismeedialuule ja video-luule, tekstidest, millega õpilased igapäevaselt kokku puutuvad, näiteks räppmuusika, kujutav kunsti, tants, film, teater, arvutimängud.	Kunstiained: kunsti ja kirjanduse ühiseks jooneks on tutvumine erinevate rahvaste kultuuriga ning loomingu väärtustamine, samuti loovvõimete, mõtte- ja tundemaailma arendamise kaudu oma identiteedi ja isikupärase maailmapildi loomise toetamine. Kirjandusteose analüüs soodustab arusaamist kujundlikust väljendusviisist, mis aitab kaasa ka teiste kunstiliikide kujundipõhisele mõistmisele. Kirjandusteoste illustatsioonide analüüs toetab kujutava kunsti spetsiifika ja väljendusvahendite mõistmist.
8) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;	Loetud raamatu, kas proosa-, luule- või draamateose tutvustus suuliselt kui ka kirjalikult, ettekanne klassis või veebipäevik, kirjalik arvamus (nt arvustus), kus vahendatakse oma lugemiskogemust ja antakse teose kohta hinnanguid. Raamatututvustuse tavapäraseim formaat on lugemispäevik.	Loodusõpetus: Kirjandusteoste mõistmisele aitavad kaasa loodusõpetuses saadud teadmised, sest paljudest ilu- ja aimekirjandusteostest võib leida looduskeskkonna kujutamist, fauna ja floora kirjeldusi. Sedalaadi tekstide lugemine aitab omakorda kaasa looduse tundmaõppimisele ja väärtustamisele.
9) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüüriilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;	Kõige sagedasemad kõne- ja lausekujudid, nt metafoor, võrdlus, isikustamine, kordus, siire. Kindlasti võiks õpilane mõista ka alg- ja lõppriimi, stroofika, värssi funktsioone.	Muusikaõpetus: kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga toetab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning eri muusikavoolude eripäradest ja seostest ajastu kunstisuundumustega. Tihedam seos kirjanduse ja muusika vahel ilmneb kindlasti rahvalauludes, kus võrdselt olulised on nii tekst, meloodia kui ka esitus – neile aspektidele tähelepanu pöörates väärtustatakse pärimuskultuuri ja keelt. Kirjandus kohtub muusikaga ka laulusõnades.
10) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;	Õpitakse analüüsima ja tõlgendama ilukirjanduslikku proosateost, mõistmaks kas tervikteose või selle katkendi poeetilisi omadusi ja kunstilisi väärtusi. Õpilane vaatlleb eri žanris ja stiilis proosatekstide ülesehitust, väljendust ja sisu, õpib mitmekülgsemalt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poeetikat, analüüsib teoses kujutatud süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab teose	Kirjandust saab hõlpsasti lõimida filmi- ja teatrikunstiga, sest nii teatrilavastused kui ka
11) teeb kokkuvõtte teose süžees, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;		
12) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;		

	vormivõtteid (nt romaanile või novellile omaseid tunnuseid) ja kompositsiooni erijooni (nt teema- ja süžeearenduse võtteid) ning arutleb teoses käsitletud probleemide ja väärtuste üle.	ekraniseeringud põhinevad tihti ilukirjanduslikul algmaterjalil.
13) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;	Kirjanduse ja tekstianalüüsi põhimõisted. III kooliastmes on kohustuslik tunda järgmisi mõisteid: algrim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.	
14) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujud, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;	Kõige sagedasemaid kõne- ja lausekujud, nt metafoor, võrdlus, isikustamine, kordus, siire. Kindlasti võiks õpilane mõista ka alg- ja lõppriimi, stroofika, värssi funktsioone. Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika eritlemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse temaatika, aegruum, kompositsioon, riim, rütm ja kõla. Luule eri kogemisviisid. Luuletuse seostamine isikliku kogemusega.	
15) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;	Tüvitekstidest tuleb põhikooli vanemas astmes käsitleda kaht näidendit: August Kitzbergi tragöödiat	

	<p>“Libahunt” ja Eduard Vilde komöödiat “Pisuhänd”.</p> <p>Kirjandusteose dramatisseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. Monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poeetika eritlemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine.</p>	
16) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;	Kõikvõimalike omaloominguliste tekstide kirjutamine: kõnekäändude põhjal naljaloo, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, muudetud vaatepunktiga loo, erinevate teoste peategelaste kohtumisloo, proosa- või luuleteksti dramatisseeringu, tegelase monoloogi või tema eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest õudusjutu), repliikidega laiendatud teksti, detailidega laiendatud loo, võrdlustest või metafooridest tiine teksti, ühest ja samast sündmusest traagilise ja koomilise loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja või muud sellist.	
17) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;		
18) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;	Suuline väljendusoskus erinevates olukordades, erinev publik ja kontekst. Meeldiva luuletuse, proosateksti või rolliteksti õppimine ja esitamine.	
19) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse	Lugude jutustamine.	

põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;		
20) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;		
21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.	Kohustuslik tunda järgmisi mõisteid: algriim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.	